

Kvacksalveriutredningen och glasögonoptikerna

Av optiker *Magnus Buve*, Malmö

Docent Stenström och professor von Bahr ha i denna tidskrift offentliggjort sina synpunkter på kvacksalveriutredningens förslag angående glasögonoptikernas verksamhet i vårt land. Det gäller som bekant här icke endast ett lagförslag utan även ett förslag till legitimering av optiker. De av sakkunniga tillkallade experterna von Bahr och Preisler förordade en legitimation som behörighet för utövande av glasögonoptikernas verksamhet, medan de sakkunniga föreslår legitimation endast såsom ett officiellt bevis på kompetens men icke nödvändig för rätten att utöva optikeryrket i någon av dess former. I sina erinringar med anledning av kvacksalveriutredningen har Special-Optikernas Riksförbund rekommenderat ett modifierat sakkunnigeförslag. Då frågan är av stor betydelse för såväl allmänheten som för den självständigt refraktionerande optikern, må det tillåtas även den part, som främst beröres av diskussionen, att komma med sina synpunkter.

För cirka 25 år sedan voro förhållandena ej alltid så goda, när det gällde handeln med glasögon och utprovning av dylika. I sin reklam använde optikerna mycket ofta uttryck som "vetenskaplig ögonundersökning" och liknande braskande och oriktiga slagord. Det förekom till och med att optiker avrådde folk från att söka ögonläkare. För att råda bot på dessa missförhållanden och i görligaste mån sanera marknaden gjordes mellan oftalmologförbundet och optikerförbundet ett avtal, som var grundat på de principer, som då ansågs lämpliga för att man skulle kunna komma till rätta med de mindre goda förhållandena och skapa samförstånd mellan de båda kategorier, som ha ansvaret för allmänhetens glasögonfrågor. De optiker, som gingo med på detta avtal och lojalt samarbetade med ögonläkarna, erhöles dessas rekommendation såsom "optiker godkända av Sveriges ögonläkares förbund", en förteckning över dessa godkända optiker hålles alltid aktuell och tryckes jämte deras adress på baksidan av ögonläkarnas recept.

Under de mer än 20 år, som gått sedan av-

talets tillkomst, har en samarbetsnämnd övervakat optikernas verksamhet. Tack vare de berörda optikernas lojalitet har detta "svenska optikersystem" fungerat mycket bra. Visserligen förekomma allttjämt utanför SOR och avtalet stående specialoptiker varav en del icke äro lojala mot ögonläkarna, men även dessa ha i allmänhet förstått, att annonsering av typen "vetenskaplig ögonundersökning med nyaste amerikanska instrument" icke är lämplig. I ett avseende ha dessa "svarta" optiker ett stort övertag gentemot de lojala SOR-optikerna, som äro bundna av avtalets bestämmelser. De ha oinskränkta möjligheter att i sitt refraktionsarbete använda vilka instrument de önska, medan SOR-optikern är förbjuden att använda något som helst dylikt instrument. Detta tillstånd vilja såväl experterna som de sakkunniga konservera i sina förslag till legitimering, och häremot måste SOR-optikerna reagera, eftersom det för all framtid skulle ställa dem i en ofördelaktig position vid konkurrensen med de andra optikerna. Det är ju alldeles givet, att en optiker endast försedd med en provglaslåda och en lästavla på allmänheten måste verka mer än lovligt efterbliven vid jämförelse med den optiker, som arbetar med en modern apparaturrustning. Dessutom kan det inte förnekas, att denna är tidsbesparande, och att den som doktor Stenström framhåller kan underlätta och skärpa refraktionsbestämningen. Faktum är, att ett mycket stort antal av landets ögonläkare ha samma uppfattning som Stenström beträffande optikernas kvalifikationer och lämpligheten av att även de avtalsbundna optikerna få använda instrument vid glasögonutprovningen.

Den statistik, som experterna publicerat, säger, att ögonläkarna svara endast för fjärdedelen av utprovningarna, och att detta är vad de maximalt kunna hinna med. Det är sålunda under alla omständigheter nödvändigt, att optikerna utföra en mycket stor del av refraktionsbestämningarna, och att då försvåra arbetet och försvaga konkurrenskraften för de optiker det här är fråga om genom förbud synes oss orik-

tigt. Dylika förbud gynna ju direkt de mot ögonläkarna icke lojala optikerna, vilka inte nås av desamma.

Professor von Bahr motiverar fasthållandet vid förbudet mot användande av refraktionsbestämningen underlättande apparatur med det gamla argumentet, att instrumenten skulle "ingiva allmänheten en falsk trygghetskänsla av att ha fått ögonen sakkunnigt medicinskt undersökta", och att därför svåra ögonsjukdomar för sent skulle komma under behandling, och han betvivlar optikerns (= den mot ögonläkarna lojala SOR-optikern) goda vilja, att upplysa sina kunder om, att han endast gör en glasögonutprovning och ingen medicinsk undersökning. Det är bittert för alla optiker, som i många år i ord och handling visat "god vilja" och moraliskt oklanderlig hållning vis à vis allmänhet och ögonläkare, att läsa detta. Det kan bl.a. framhållas, att vi erbjudit oss, att på väl synlig plats i våra provrum placera ett anslag med upplysning, att utprovningen icke innebär något annat än bestämning av glasönglas och med uppmaning att söka ögonläkare vid minsta misstanke om ögonsjukdom.

Vidare ser von Bahr legitimationen främst som ett medel att sanera optikerverksamheten. *Denna sanering är redan genomförd* så långt ske kan. Det nämnda goda förhållandet beträffande glasögonförsörjningen vidmakthålles inte av några förbud — i all synnerhet inte förbud, som uteslutande drabba de lojala optikerna. Det vidmakthålles av de principer, som utmärka den av Special-Optikernas Riksförbund bedrivna optikerutbildningen dels vid optikernas egen fackskola i Blackeberg och dels och framför allt vid de högre optikerkurserna i Göteborg: kraven på goda kunskaper, försiktighet vid refractioneringsarbetet och glasföreskriften, ett gott omdöme och över huvud taget ett absolut fasthållande vid de etiska grundsatser, som äro nödvändiga för optikerverksamhetens riktiga bedrivande.

Problemet att i tid få vårdbehövande till läkare, när det gäller allvarliga ögonsjukdomar av den art, att de inte ge sig till känna genom häftiga smärtor, skulle måhända i viss mån kunna angripas genom att man finge möjlighet att konstatera vilka personer, som äro disponerade för sådana sjukdomar, genom ordentlig

kontroll av ögonen framför allt vid det obligatoriska inträdet i civilförsvaret men även vid enrollering i frivilliga organisationer såsom bilkår, lottarörelse, luftbevakning etc. Även vid värnpliktsmönstringen borde en omsorgsfullare ögonundersökning ske. Så skulle man kunna tänka sig krav på *ordentlig* ögonundersökning vid tagandet av körkort samt livförsäkring. Som det nu är, blir det oftast endast fråga om synskärpebestämning och notering av korrektionsglasen.

Tvärt emot vad professor von Bahr vill påstå, är det nog så, att den kvalificerade optikern synnerligen verksamt bidrager till att den hjälpbehövande i tid kommer till ögonläkaren, och ju större kunskaper optikern har och ju bättre refractioneringsmöjligheter han förfogar över, desto värdefullare blir hans hjälp även i detta avseende. Liksom docent Stenström vill jag sluta detta diskussionsinlägg med en uppmaning, att inte skada det nuvarande goda förhållandet med onödiga och olämpliga bestämmelser. I skilda sammanhang talas det numera ofta om "frihet under ansvar" — låt även optikern få en sådan frihet.

Lärare i Socialmedicin

När läkarutbildningsreformen från 1 juli 1958 blir helt genomförd står för undervisningen i socialmedicin i Uppsala en sammanlagd årlig arvodessumma av 10.350: — kr. till förfogande, för vilken en årlig undervisningsvolym av 225 timmar skall givas. Undervisning skall ske dels som två propedeutiska kurser om sammanlagt 20—30 timmar dels som två huvudkurser om sammanlagt 110 timmar föreläsningar och demonstrationer, dels som cirka 40 timmar fortlöpande undervisning i samband med olika kliniska kurser och konferenser. Av huvudkursernas 110 timmar skall cirka 30 timmar givas av tjänsteläkare eller person med liknande erfarenhet och omfatta de till socialmedicinen hörande delarna av statsmedicinen.

För att få en uppfattning om vilka lärarkrafter, som skulle kunna stå till buds för ifrågavarande undervisning fr. o. m. läsåret 1958/59 önskar medicinska fakulteten i Uppsala redan nu komma i kontakt med kvalificerade personer, vilka ev. skulle ha intresse att förordnas till bitr. lärare och överta större eller mindre delar av undervisningen. Sådant förordnande kan förenas med tjänst ev. på annan ort. Någon formell ansökning skall inte inges utan det räcker med ett brev innehållande de viktigaste upplysningarna ställt till Medicinska Fakultetens Sekreterare, Universitetet, Uppsala, före 15/4 1957.